

Orientering

Nr. 33 – februar 2012 – 17. årgang

NB: Kom og se og hør om det historiske **Sundby** – d. 6. marts – og få en generalforsamling ”med i købet”!

- s. 1 Leder – Velkommen i 2012
- s. 2 Indkaldelse til generalforsamling (6.marts)
- s. 2-3 Nyt fra Arkivet
- s. 3 Arkivet i Søren Ryges tjeneste
- s. 4 Restaurering af jættestuen ”Barneshøj”
- s. 5 Toreby Husholdningsskole flyttet
- s. 5 Vellykket tur til Bogø
- s. 6 Kjeld Snedkers arkivalier
- s. 6-7 Der er ikke meget at prale af – i 1809
- s. 7 Invitation til cykeltur
- s. 7 En ”nissehistorie”
- s. 8 Navne og noter
- s. 8 Har du e-mail?
- s. 8 Kalender og navne/numre/e-mail.
- s. 8 To vigtige meddelelser og invitationer

Godt nytår – velkommen i 2012.

Velkommen til et nyt år i Toreby Sogns Lokalhistoriske Forening og Arkiv.

Formanden har ordet:

”Landposten” var i mange år den daglige kontakt med omverdenen. Han kom på cykel i sin sorte postuniform, - han kom uanset, hvordan det danske vejr var.

Han kom med aviser, blade og det allerbedste, nemlig brevet eller postkortet. Det kunne være fra kornfirmaet, fra Amerika med luftpost-mærke, eller et fødselsdagsbrev eller -kort.

Han kørte ad landeveje, hvor der var både telefon- og el-ledninger der summede, og så var der masser af vejtræer! Alt dette er forbi, vi har kun minderne tilbage.

Landpostens cykel er sat i cykelstativet for sidste gang, - han har fået en gul bil – samt et større omdelingsområde, og

mange steder er ”han” blevet skiftet ud med ”hun”.

Glem ikke, at han også kom med pensionen – i kontanter, ligesom han modtog indbetalinger – især omkring d. 1. i hver måned.

En æra er slut, – men mange af disse minder kan genskabes og bevares i det lokale arkiv, hvor vi har billeder af landsbyerne, af ”postmænd” og af veje med træer, master og ledninger!

Kom og besøg os: Åmarksvej 1, 1.sal, Toreby. Her venter en oplevelse på dig. Vi har også et lille ”museum” fra dengang håndkraft var sagen.

VELKOMMEN til sæsonen 2012 i Toreby Lokalarkiv. – vi venter dig og har altid KAFFE PÅ KANDEN!

- Ingolf Møller Pedersen

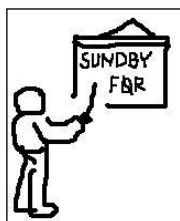
Herved indkaldes til **ordinær generalforsamling i**
Toreby Sogns Lokalhistoriske forening og Arkiv,
tirsdag d. 6. marts kl. 19,00
i Lokalcentrets cafeteria – ”Åkanden” - Åmarksvej 5, Toreby.

Dagsorden:

- 1. Valg af ordstyrer/dirigent**
- 2. Beretning fra Lokalhistorisk Forening**
v/Ingolf Møller Pedersen
- 3. Beretning fra Arkivet** v/Tage R. Jensen
- 4. Fremlæggelse af det reviderede regnskab** v/Otto Sørensen
- 5. Indkomne forslag.** Forslag skal være bestyrelsen i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.
- 6. Arbejdsplan, budget og fastsættelse af kontingent.**
- 7. Valg:**
  - a. Bestyrelsen (Ingolf Møllere Pedersen og Egon Lintner). - Begge er villige til genvalg.
  - b. Suppleant. På valg er Hans Arhning.
  - c. Valg af revisor. På valg er Villy Rasmussen.
- 8. Eventuelt.**

Hvis nogen vil have regnskabet tilsendt, bedes henvendelse rettet til bestyrelsen.

KAFFE med kage er en selvfølge!

Bestyrelsen

Før generalforsamlingen: **Flemming Olsen, Sundby**, vil fortælle om
– og vise historiske billeder fra Sundby

Nyt fra arkivet af arkivleder Tage R. Jensen

Der knokles på arkivet! Hver tirsdag er vi omkring 10 frivillige, som arbejder i små grupper, for at få afviklet den enorme pukkel af arkivalier, som har ophobet sig – ikke mindst donationen efter Kjeld Snedker fylder en del.

I billedrummet er man næsten nået igennem de 900 registrerede billeder, således at de nu også er scannet og klar til at blive lagt ind i vores søgeprogram ”Arkibas”. I samme rum arbejder billed-detektiverne med at navngive personer, steder mm. på ”nye” billeder. Det betyder, at arkivet snart kan påbegynde registrering af disse billeder. Arbejdet har ligget stille, for at få de billeder, der var registreret ”puttet ind” i Arkibas.

Fortsættes på side 3

Det betyder, at man i fremtiden vil kunne se billederne på computeren, og at vi ikke længere skal håndtere (røre) billederne for at finde det rigtige motiv. Hver gang vi skal røre et billede udsættes det for slidtage, så på sigt betyder det, at vores billeder kan bevares endnu længere.

Herudover arbejder en lille dedikeret gruppe med at sortere og registrere arkivalier efter Kjeld Snedker. Arkivalierne er primært hans personlige optegnelser og observationer fra området – alt sammen i historisk perspektiv – og fra denne arbejdsgruppe skal jeg hilse at sige, at der er MEGET at gennemgå, så hvis man sidder hjemme en aften, er man velkommen til at komme og give en hånd med.

Til sidst vil jeg lige nævne, at arkivet har fået et ansigtsløft hen over vinteren. Vores køkken samt gangen har fået en spand maling, så nu er lokalerne klar til at byde jer velkommen til 2012-sæsonen.

Arkivet i Søren Ryges tjeneste

Den 18. december sidste år sendte Søren Ryge TV *næsten* direkte hjemme fra sin have.

At lave en halv times direkte tv er en stor udfordring, især når emnet er hans have, som i vintermånerne jo ligner alle andre danske haver; smattet og trist. For at "købe tid" i udsendelsen, laver Søren Ryge altid et indslag om et eller andet interessant, ofte med udspring i hans egen have eller interesser.

Søren Ryge inde i Tujaen,
Tekst og foto: Henrik Pedersen

Det særlige indslag denne aften handlede om den store Tuja i parken ved Fuglsang Herregård. Jesper Smith stod for det praktiske i forbindelse med optagelserne, da han har sin daglige gang på Fuglsang. Undertegnede stødte til som "praktisk gris".

Selve optagelserne foregik tirsdag den 13. december i "typisk dansk" vintervejr; regnvejr og masser af vind. At lave tv-optagelser er ikke noget man "bare" lige gør. Samme scene skal tages om i forskellige vinkler, eller med anden lyssætning. Det tog faktisk det meste af dagen, og det var blevet mørkt, inden vi blev færdige. Søren Ryge kunne godt tænke sig nogle optagelser med fakler inde i tujaen, så at mørket kom tidligt i december hjalp os selvsagt en del.

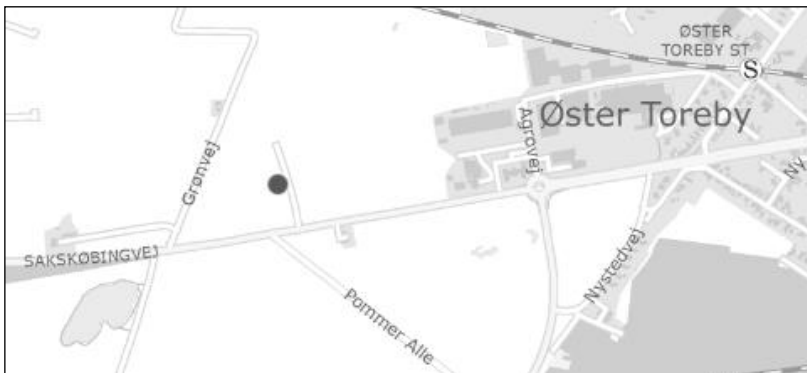
Mellem optagelserne kunne arkivets medarbejdere fortælle om lokalområdet, Fuglsangs historie og anekdoter mv. Flere af oplysningerne blev faktisk brugt i udsendelsen.

Hvis man ikke fik set udsendelsen, kan man stadig nå det hvis man har adgang til en computer med internet. Skriv følgende webadresse, og se udsendelsen:
<http://www.dr.dk/DR1/Ryge/#/25921>.

Restaurering af jættestuen "Barneshøj"

Af arkæologerne Jørgen Westphal og Svend Illum Hansen, Kulturarvsstyrelsen

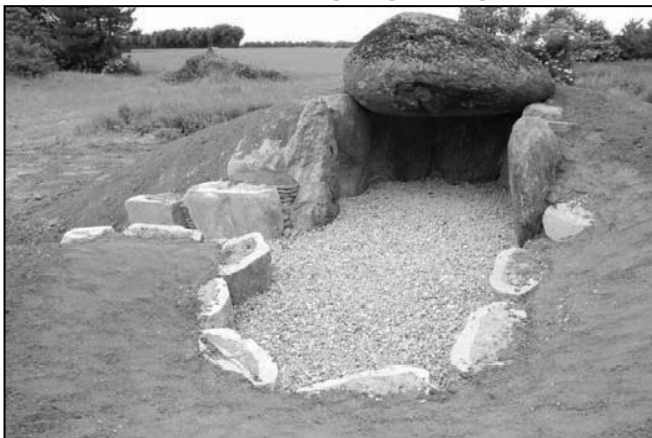
I Danmark findes der i dag omkring 2.500 fredede dysser og jættestuer. Men oprindeligt har der været 10 gange så mange, anslår arkæologerne. De over 25.000 gravanlæg blev bygget af stenalderbønderne for mellem 5.000 og 5.700 år siden. En stor del af de 90 %, som ikke findes længere, blev fjernet så sent som i 1800-tallet og op til 1937, hvor alle synlige fortidsminder blev fredet. Stenene var en værdifuld råvare, der blev brugt til byggeri, ikke mindst som skærver til jernbanerne. Dysserne og jættestuerne blev altså brugt som stenbrud, men ofte stoppede ødelæggelsen midtvejs i processen.

Jættestuen Barneshøj ligger i en lille lund 100 meter nord for Saksøbingvej mellem Sundby og Toreby. Barneshøj blev registreret første gang i 1879, hvor der blev lavet et par meget nøjagtige tegninger af anlægget. Allerede dengang var der kun et

halvt jættestuekammer tilbage: syv bæresten og en dæksten var bevaret. Borte var resten af kammeret og den gang, som oprindeligt har udgjort adgangsvejen fra højfoden og ind til kammeret.

Ser man på de gamle tegninger, er der flere interessante detaljer. Bærestenene står næsten lodret i deres oprindelige positioner og mellemrummene er stadig delvis udfyldt med fint murværk af flade stenfliser. Stenene lader også til at være gravet lidt ned i jorden. Bag bærestenene er resterne af den jordhøj, som oprindeligt har indesluttet hele kammeret, også bevaret. Det er denne højrest, som har sikret, at bærestene blev stående. Til gengæld er det murværket, som har sikret, at jordhøjen ikke dryssede ind i kammeret. Takket være højresten og murværket har den ellers stærkt beskadigede jættestue altså befundet sig i en form for skrøbelig ligevægt.

Denne ligevægt blev ødelagt, da man senere fjernede jordhøjen. Indtil midt i 1990'erne lå der en gård lige foran jættestuen, hvor man havde indrettet svinesti i og omkring jættestuen. Svin elsker som bekendt at rode i jorden, og det har de også gjort her – i en sådan grad at bærestenene efterhånden begyndte at løsne sig, således at vægten fra dækstenen truede

med at få kammeret til at kollapse.

Fortsættes side 5

Processen blev midlertidigt bremset, da gården og dermed svinestien forsvandt. Men i foråret 2008 konstaterede en medarbejder fra Kulturarvsstyrelsen, at resterne af kammeret stod over for umiddelbar sammenstyrtning. Man valgte at sikre stedet ved at løfte dækstenen af med en kran og lægge bærestenene ned.

I foråret 2009 istandsatte Kulturarvsstyrelsen anlægget og foretog i den forbindelse en undersøgelse og registrering af tomten. Det viste sig, at grisene havde fjernet alt, hvad der måtte have været af rester af gulvbelægning og oldsager i og omkring kammeret. Men man fandt spor i undergrunden efter de bæresten, som var blevet fjernet, da man brugte anlægget som stenbrud. Sporene var meget svage, da grisene også her havde rodet dybt i jorden, men det var muligt at se, hvor mange bæresten, der havde stået i kammerets anden ende, samt hvor gangen havde været. Så nu kendte man altså kammerets oprindelige størrelse og form samt gangens omtrentlige retning.

- Bestemt en udflugt værd, - men bedst ved sommertid!

Toreby Husholdningsskole flytter til Guldborg

Det er naturligt i et historisk blad, at omtale ”Toreby Husholdningsskole” af og til - og altså nu igen. Skolen blev ikke ret mange år på ”Studehavegaard”, men flyttede til Guldborg. I Kjeld Snedkers ”skatkiste” har vi fundet et billede af huset, hvor skolen blev flyttet til. Der er tale om et postkort, og vi forsøger her at bringe en forsinket hilsen fra Rasmine Nielsen i anledning af fru Pommers (Grænge) fødselsdag i 1905.

Hvem finder huset i Guldborg?

Vellykket tur til Bogø – men kold og ikke så mange deltagere

16. oktober var en lille flok historisk interesserede på tur til Bogø. Leif Nowickis samling er imponerende, og kirkegården også meget speciel. – Maden blev indtaget i ”kulden”, - men kaffe og kage i det gode cafeteria på øen.

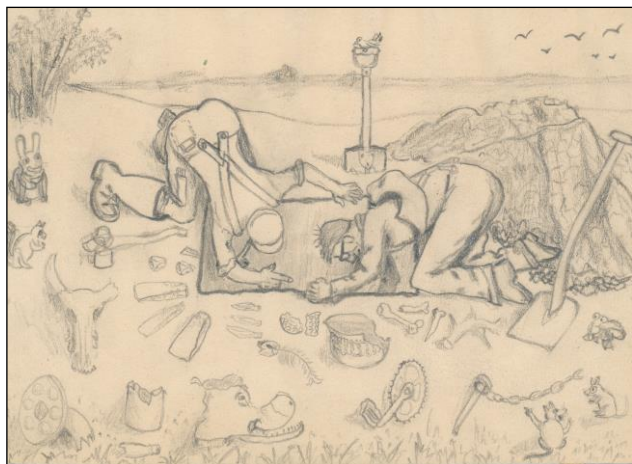
Foto: Tage Rødby Jensen

Vores æresmedlem har efterladt et stort materiale.

Kjeld Snedker, Nagelsti, er som bekendt død for et par år siden. Hans arvinger har overladt en masse materiale til arkivet. Vi vidste naturligvis, at Kjeld Snedker var en meget aktiv og historieinteresseret mand, men vores viden om ham er blevet meget større.

Fortsættes på side 6

Materialet indeholder slægtsforskningsoptegnelser, historiske småskrifter, fotografier og tegninger. Vi er langt fra til bunds i materialet, men vælger alligevel at bringe et par indtryk.

Kjeld Snedker var meget aktiv arkæolog – først som amatør – senere som ansat ved ”Falster Minder” (nu ”Museum Lolland-Falster”). – Her 2 ”billeder”, som viser Kjeld Snedker og Kaj Axel (en anden meget aktiv amatørarkæolog) i 2 udgravninger.

Det første er tegnet af Kjeld Snedker i 1952 og er vist en kærlig karikatur.

Det andet er i en udgravning i Nagelsti (1957) med en praktikant som tredje mand? Det er med stor glæde,

fotografierne vendes om, - de er nemlig forsynet med navne, datoer og steder (fotografens navn mangler dog). Vi kunne godt ønske os, at mange flere af de fotografier, vi modtager, havde de oplysninger på bagsiden! – Har **du** oplysninger på **dine** fotografier? – eller i dit digitale fotoalbum?

Vi har ikke meget at prale af i Sognet – i 1809 !

”Oldsagskommissionen” fik i 1807 til opgave ”at bevare monumenter, at samle og udstille oldsager samt at udarbejde beskrivelser og bekendtgørelser for begge områder”.

I 1807 blev der sendt en liste med historiske emner, som alle landets præster skulle indberette for deres sogn. Det kunne være: Kæmpegrave, hedenske altre, tingsteder, bautastene - - runestene, inskriptioner, - - mure, kældre, voldsteder, sager opgravet af høje eller ”slet jord” samt traditioner.

Indberetninger strømmede ind fra landets præster, - men nogle måtte dog rykkes! – andre indsendte aldrig.

Fra Toreby Sogn kommer indberetningen fra F. Dresler d. 19. september 1809, han skriver bl.a.: ” - - - (jeg) må herved tage mig den Frihed at anmelde, at jeg aldeles ikke har forefundet noget i Thorebye Sogn, som efter min

Formening kunne have antiqvarisk Værd og af den Aarsag haver undladet i forrige Sommer at gøre nogen Anmeldelse til Kommissionen

Endskjønt Thorebye Kirke er meget gammel, findes der dog ingen antiqvariske Siieldenheder i same – I Omegnen har det heller ikke været mig mueligt at antrefte noget, som kunde give synderlig Udbytte for Videnskaben.

Eggen er overmåde steenrig – Forfædrene have derfor letteligen kundet opreise endeel Steendysser – Af disse findes mange her i sognet - - - ” – og så følger en undskyldning for Dreslers manglende tro på betydningen af at indberette om alle de stendysser, men ”skulle jeg have feilet i denne min Formening, da ere jeg på første Vink beredvillig, til at forfatte en specificeret Beskrivelse over bemeldte Steensamlinger.”

Vi er nogle, der er noget uenige med præsten fra Flintinge Præstegård, og bl.a. Svend Aage Nielsens bøger om Toreby Kirke og dens inventar giver os ret: ”I det følgende skal Toreby Kirkes righoldige udsmykning omtales - - ”(citater fra ”Om Toreby Kirke”, Menighedsrådet, 1992) – I 1809 var forståelsen og interessen for historiske levninger ny og derfor ikke særlig stor, - så Dresler skal være lidt undskyldt!

Kilde: ”Danske præsters indberetninger til Oldsagskommissionen” - Otto Sørensen

Vi indbyder hermed alle interesserede til **cykeltur rundt i sognet**

- søndag d. 12. august kl. 10

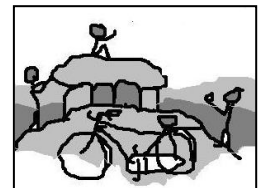
afgang fra parkeringspladsen ved arkivet (Åmarksvej 5).

Ca. 10-15 km. i ”pensionist-tempo” med ledsage-bil til madpakker.

Tilbage ved Arkivet vil vi nyde en kop eftermiddagskaffe.

Tilmelding er ikke nødvendig, – **bare mød frem d. 12. august kl.10.**

Niels Lück – planlægger og er tur-guide.

En ”nisse-historie” - et lokalt sagn.

Per havde været Tjener for Herskabet på *Fuglsang* i sine yngre Dage, og derfor kaldtes han altid Per Tjener. Så købte Herremanden Krølgaarden på *Hesselø* til ham.

Da han nu kom sejlede til Øen for at tage imod gården, mødte der på Broen en lille Mand, som spurgte ham, om han ikke havde Brug for en Tjenestedreng. "Jo, jeg kunde jo nok bruge en Dreng," siger han, "men du ser mig ud til at være noget lille." - "Ja, du kan da prøve mig," og så tog han ham med, og den lille Fyr var ham også til megen Nytte.

Når Per skulde sejle over for at besøge sit gamle Herskab på *Fuglsang*, fandt han altid Båden sejlklar, og årerne lagt til Rette. Det havde Nissen jo gjort. Sådan var han stadig til Tjeneste.

Men Kvindfolkene på gården kunde ikke ret komme ud af det med ham, og derfor drillede han dem jævnlig. Når de sad og malkede, kunne han godt sidde oppe på stænet og pisse ned gennem et Hul, så det løb ned i Spanden og i Hovedet på Pigerne.

Til sidst blev Manden nødt til at skaffe sig af med ham, men Dagen efter lå hans bedste Ko død i Stalden.

Således fortalt til *Lærer J. Mikkelsen, Flintinge.*

<http://www.heimskringla.no/dansk/sagn/folketro-054.php>

Ingolf Møller Pedersen, Grænge Skovvej 14, 4891-Toreby, (2088 6352)
Egon Lintner, Flintingevej 7, 4891-Toreby, (5486 9438)
Jesper Smith, Kettingevej 5, 4892-Kettinge (2961 7930)
Niels Lück, Laur.Larsens Gade 10, 4800-Nykøbing F, (2085 1428)
Otto Sørensen, Møllevvej 14, 4891-Toreby, (5486 9466)
e-post: otto.soerensen1@skolekom.dk
Arkivleder: Tage Rødby Jensen; Lindevænget 20, 2.th., 4800-Nykøbing F
e-post: tagerodby@live.dk (5174 6216)
Arkivet: 5413 2800 - og torebyarkiv@mail.dk

Teknisk tyranni går vi slet ikke ind for!

Vi forlanger hverken Facebook, internet, mobiltelefon eller GPS for at vore medlemmer kan følge med! – **MEN** hvis du har en **mail-adresse**, så vil vi da gerne have den! Ring den ind – eller bedre – send os en mail!

Kalender: arkivet har åbent 1. og 3. tirsdag i måneden
og **d. 21.febr. og 20.marts og 17. april - kl.16 – 18**

- Tirsdag d. 6. marts 2012: Generalforsamling (se side 2)
- Mandag d. 12. marts kl. 19 – 21: besøg på ”Falsters Egnshistoriske Arkiv”
- Søndag d. 12. august kl. 10: cykeltur rundt i sognet (se side 7)

2 vigtige meddelelser:

ARKIVET forsøger med åbent i dagtimer:

- ❖ **Tirsdage - d. 21.febr. og 20.marts og 17. april - kl.16 – 18.**
- men vi har naturligvis også åbent 1. og 3. tirsdag kl.19-21.

- ❖ **Mandag d. 12. marts kl. 19 – 21** (kør selv). Besøger vi

”Falsters Egnshistoriske Arkiv”, Frisegade 45. - (Tæt på ”det nye” NETTO)
Vi kan se, hvordan arkivet er indrettet, og vi kan se arkivalier og genstande med tilknytning til Toreby, Sundby og resten af sognet.

Arkivet i Nykøbing F har normal åbningstid: tirsdag 10-12, torsdag 14-16
samt første lørdag i måneden, minus juli, kl.10-13 – og er alle velkomne!

HUSK: Generalforsamling tirsdag d. 6. marts 2012.

Samtidig med dette blad omdeles også årets ”girokort”/medlemskort. – Du kan betale kontant, hvis vi træffer dig hjemme, eller via indbetalingskortet (+73 - +80456522), eller via banken, som nu er ”SPAR-LOLLAND” – konto nr. 0694-0002898705. Kontingentet er stadig kr. 125 pr. husstand og kr. 75 for enkelt-medlemmer.

ORIENTERINGs redaktion: Bestyrelsen
Ansvarshavende: Ingolf Møller Pedersen